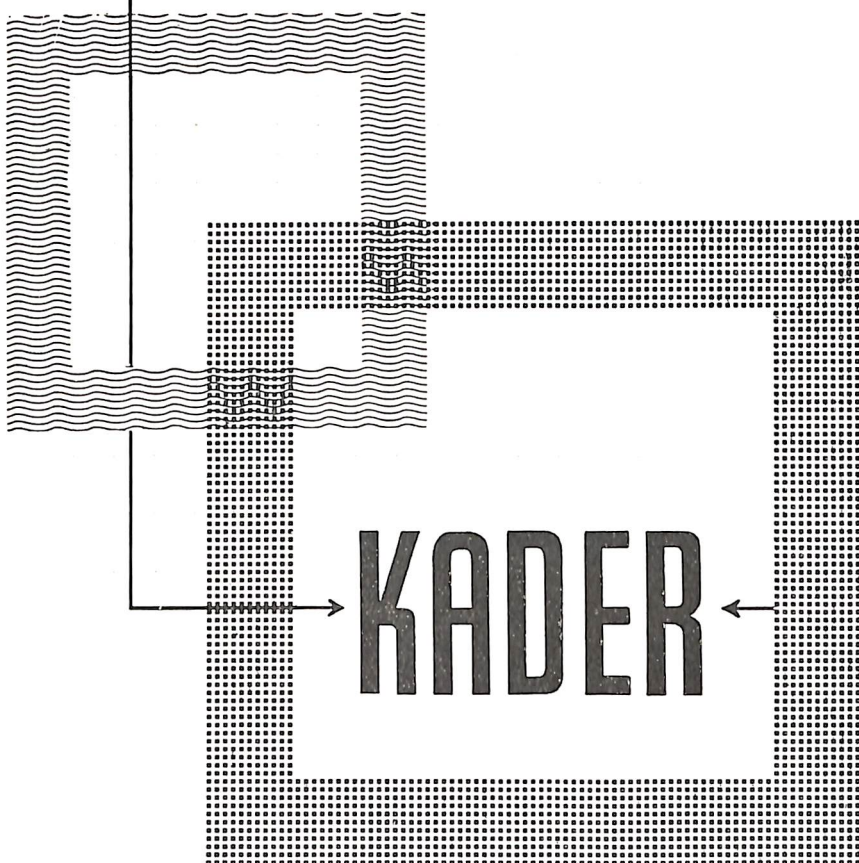

Orgaan voor functionarissen van het Humanistisch Verbond

5e JAARGANG - MAART-APRIL 1962 - NR. 2

INHOUD

DE GEMEENSCHAP

Conferentie grote gemeenschappen	27
De sprekerslijst	32
Afwezigheid C. H. Schonk	32
Jaarverslagen	32
Tijd en Taak	32
Het op gang brengen en houden van het groepsgesprek	33
Studiegroepen	34
Huiskamerbijeenkomsten in Bussum e.o.	35
De leidende grondgedachten van het moderne a-godsdienstige humanisme en hun onderlinge samenhang	38

GEESTELIJKE VERZORGING

Waar we niet verder kunnen begint het	45
Ziekenbezoek	48
Verslag over het ziekenbezoek in 1961 van de gemeenschap Zwolle	49
Bejaardenbezoek	50
Verslag over het bejaardenwerk in 1961 van de gemeenschap Zwolle	51
Zie, dat kan ook!	52

K A D E R

ORGAAN VAN HET
HUMANISTISCH VERBOND
INHOUDENDE

I DE GEMEENSCHAP

RUBRIEK VOOR DE GEMEENSCHAPSFUNCTIONARISSEN

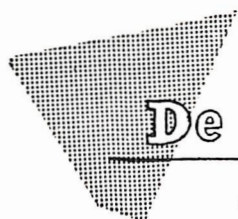
REDACTIE: TH. W. POLET, EMMALAAN 16. SOESTDIJK, TELEFOON 02955-2508

II GEESTELIJKE VERZORGING

RUBRIEK VOOR DE GEESTELIJKE RAADSLIEDEN EN HUN MEDEWERKERS

REDACTIE: MEVR. D. HEROMA-MEILINK, PLESMANSINGEL 6, AMSTELVEEN, TEL. 02964-4322

ADMINISTRATIE: OUDEGRACHT 152, UTRECHT, TELEFOON 030-10163

De Gemeenschap

RUBRIEK VOOR DE GEMEENSCHAPSFUNCTIONARISSEN

CONFERENTIE GROTE GEMEENSCHAPPEN

Op 10 maart heeft in het Erasmushuis een bijeenkomst plaatsgevonden van bestuurders van de gemeenschappen van meer dan 300 leden, benevens de federatiebesturen van Amsterdam en Den Haag, samen met een deel van het dagelijks bestuur en enkele functionarissen.

Zoals voorzitter van Praag in zijn openingswoord nog eens onderstreepte, is het niet de bedoeling, dat dit soort bijeenkomsten, die in zekere zin een aanvulling van de vertrouwde TKC zijn, tot een soort kijkspel worden, maar elke deelnemer zich er ook persoonlijk bij betrokken voelt.

De H.V. gemeenschap in de stedelijke samenleving.

Van Praag heeft dit thema ingeleid. Hij maakte nog eens duidelijk, dat in de stad, en vooral de nieuwe wijk er sprake is van een *functionele* samenleving, in plaats van de *organise*, zoals men die hier en daar op het platteland nog aantreft, waar toestanden historisch zijn gegroeid en op elkaar passen. De stad heeft een andere functie, er is geen of nog geen *organise* samenhang met de directe omgeving. Maatschappelijk gezien is de stadbewoner in beginsel verwisselbaar, een nummer, ook door het grote aantal.

In wezen is het probleem van de grote stad er een van de nieuwe buitenwijken, omdat de oude kern langzamerhand ontvolkt raakt. De nieuwe wijk heeft nog geen eigen gezicht, kent slechts vage levenspatronen, is onbepaald. De verhouding van de mensen onderling is niet duidelijk omschreven, er is weinig binding aan het milieu, dat de meesten, zeker als ze van een ander deel van het land en in het bijzonder van het platteland komen, nog niet eens kennen. Er zijn nog weinig voorzieningen, scholen ontbreken, bioscopen en wijkhuizen moeten nog komen, kortom de punten waar men eventueel elkaar zou kunnen ontmoeten, zijn er nog niet of onvoldoende.

Voor de man en de kinderen is de inpassing wat makkelijker, voor de eerste omdat hij in elk geval de binding heeft met zijn werk, voor de kinderen via de school, terwijl kinderen zich over het algemeen ook veel gemakkelijker aansluiten. Het probleem, en daar zijn alle publicaties het over eens, ligt bij de vrouwen. Zij passen zich meestal veel moeilijker aan, en door de plaatsing in een vreemd milieu kunnen zich allerlei conflict-situaties voordoen, die misschien al latent aanwezig waren, maar nu tot uiting komen.

Bij de integratie spelen de *sportverenigingen* een zeer grote rol. Zij zijn één van de belangrijkste factoren bij het ingroeien in de stedelijke samenleving. Daarnaast kan men, zij het op kleiner schaal, denken aan allerlei gezelligheidsverenigingen, Kruis-gebouwen, winkels enz.

Onze taak.

Men dient het er eerst eens te zijn, of wij wel een taak hier hebben. Er zullen er ongetwijfeld zijn, die van mening zijn dat het H.V. geen taak heeft, omdat het op eigen verdieping van zijn leden is gericht. Maar volgens van Praag is het humanisme en zijn de organisaties geen doel in zich zelf en moet er ook wat geproduceerd worden. De vraag is wat? Het moet z.i. menselijkheid produceren, de leefbaarheid van de samenleving, misschien zelfs geluk, in elk geval levensinzicht.

Daarom ziet de inleider hier voor ons een dubbele taak, nl. de opbouw van de samenleving, althans onze eigen bijdrage daarbij en de verdieping en versterking van de bezinning van het individu.

Wat maatschappelijk opbouwwerk is, werd ook besproken op de beide regionale conferenties (zie daarvoor Kader, jan./febr. 1962, pag. 13 e.v.). Als we willen weten, waaraan in een wijk of nieuwe stad behoefte bestaat, kunnen we dat alleen te weten komen door het aan de mensen te vragen, ook aan niet-leden. Daarbij werken we naar twee kanten, we leggen de basis voor een meer leefbaar-zijn van de samenleving, maar we geven ook onze aandacht aan de enkele mens. Daarbij kunnen we ook kleine praktische diensten verrichten, die soms van grote betekenis voor de aanpassing zijn.

Het spreekt vanzelf, dat we onze werkzaamheden daarop moeten afstemmen. Het is nog veelal zo, dat de zondagmorgenbijeenkomst het enige is. Maar daarnaast heeft het gesprek in de huiskamer een plaats gekregen, het groepswork komt er, zij het met de nodige aarzelingen, maar het is nog te veel besloten, nog te weinig open en informeel.

Achter dit alles moet zitten de gedachte van de doorbraak naar de buitenkerkelijken. In de eerste 15 jaren van ons bestaan hebben we min of meer de mensen gekregen, die „vanzelf” en „uit zichzelf” lid werden. Maar het is ons nog niet gelukt, die grote buitenkerkelijke groep van 2 miljoen in beweging te brengen. Het merkwaardige is, dat zich de ontwikkeling op een volstrekt andere manier heeft voltrokken, dat van Praag zich dat oorspronkelijk zelf heeft gedacht. Hij meende, dat we eerst een groot ledental zouden moeten hebben, om de gelijkgerechtigheid te kunnen bereiken, maar de praktijk is andersom geweest. We hebben de gelijkgerechtigheid in principe bevochten met een betrekkelijk kleine groep.

We staan aan de vooravond van een periode, waarin een sterke groei van het ledental met kracht ter hand zal genomen moeten worden. Niet door mensen het humanisme aan te praten, maar hen de gelegenheid te geven bij zich zelf te ontdekken, dat ze humanist zijn en hen de noodzaak van organisatie duidelijk te maken.

Daarvoor zijn mensen nodig, mankracht en evenals vorige keren vraagt inleider zich af, of het werkelijk teveel gevraagd is als ieder lid gedurende een aantal jaren daarvoor eens een tweetal avonden in de week beschik-

baar zou stellen. Als dat het geval was, zouden we tal van problemen op kunnen lossen.

Met opzet een kerkelijke term kiezend, wees de voorzitter erop, dat we met ons humanisme „in de wereld” moeten staan. Niet voor niets spreekt Kraemer over de komende gigantische ontmoeting tussen christendom en humanisme, waarbij hij met dit laatste natuurlijk niet alleen het Nederlandse bedoelt en ook niet alle andere groepen, maar ook denkt aan de grote geestelijke niet-christelijke stromingen als bijv. het Bhoeddisme. De jonge volkeren snakken naar een geestelijk houvast, dat het humanisme hen kan geven. Dat is maatschappelijke opbouw van een geheel andere orde, minder spectaculair dan technische en materiële bijstand, maar even nodig. Met onze middelen, die bescheiden zijn, zullen wij er in onze naaste omgeving een begin mee moeten maken.

Hoe doen we het?

In de discussie, die op dit betoog van Van Praag volgde, kwamen natuurlijk vooral de praktische mogelijkheden aan de orde. Dat er wat gedaan moet worden, en ook al gedaan wordt, sprak voor de aanwezigen vanzelf. Men zag hier dus wel degelijk een taak, maar worstelt altijd weer met de beperkte middelen.

Vanuit hun ervaring hebben enkele bestuurders over de resultaten verteld. Men bleek behoefte te hebben aan deskundige voorlichting, vooral daar, waar men voor nieuwe taken gesteld wordt. Nog afgezien ervan, dat men altijd bij het H.B. om die voorlichting kan vragen, is het ook heel goed mogelijk een deel van het werk te delegeren, dat doet het H.B. ook, door zijn speciale commissies.

Wat de doorbraak naar de buitenkerkelijken betreft, het gedeeltelijk mislukken daarvan zou volgens sommigen zijn oorzaak vinden in de vaagheid van het humanisme, volgens anderen in de hoge contributie en volgens weer anderen in het ontstellende gebrek aan enige geestelijke belangstelling bij die buitenkerkelijken. Ongetwijfeld, dat bleek uit de verdere discussie, zit er wel iets waars in deze argumenten, al moet er t.a.v. de contributie een vraagteken worden geplaatst. Als we b.v. er voor zouden kunnen zorgen, dat de contributie wekelijks bij mensen, die dat wensen, zou worden opgehaald, kon het wel eens zijn, dat we een bepaalde groep daarmee bereikten. Overigens wordt al lang overwogen en we zullen dit nu zeker ter hand moeten nemen, om een aantal vlugschriften te maken, waarbij telkens de nadruk op een enkel aspect van het humanisme gelegd wordt. De kunst is alleen nog de mensen te vinden die dat willen schrijven.

Er zou al veel bereikt zijn, als de besturen bij hun bijeenkomsten niet alleen de lopende zaken afdoen, maar ook eens de vragen, waarmee we hier geconfronteerd worden. Dat zal tijd kosten en wellicht zal men daarvoor eens een keer extra bijeen moeten komen. Maar dat gebeurt bij het D.B. ook, dat er af en toe zelfs een hele dag voor uittrekt.

Laten we vooral bedenken, dat we hier te maken hebben met een werk van jaren, maar dat we er toch mee moeten beginnen. Dat gebeurt natuurlijk ook al hier en daar, hetgeen ook uit de mededelingen van enkelen bleek.

Onze eigen leden dienen we daarbij niet te vergeten. Het grote aantal bedankjes wijst er op, en dat doen ook allerlei uitlatingen die we daarover te horen krijgen, dat we ons aan hen dikwijls weinig gelegen laten liggen als ze niet op onze bijeenkomsten komen.

Wat moet er anders?

In de middagzitting, na een zeer plezierige en goed verzorgde koffietafel, werd aan de vraag, hoe we in ons werk meer variatie kunnen brengen, door Polet in zijn inleiding aandacht besteed. Na in grote trekken het betoog van Van Praag nog eens te hebben geïllustreerd door voorbeelden uit de praktijk van ons werk, wees hij erop, dat we moeten trachten leden en niet-leden, die zich in nieuwe wijken vestigen, door *differentiatie, spreiding van activiteiten en groepsvorming* meer aan het H.V. te binden. Het is duidelijk, dat de toenemende afstand het velen weliswaar niet onmogelijk maakt om centrale bijeenkomsten te bezoeken, maar hen dikwijls afschrikt. Daar staan tal van voorbeelden van andere gemeenschappen in het land tegenover, waar men er niet tegenopziet, soms meer dan een uur op de fiets te gaan zitten om de zondagmorgensamenkomst te bezoeken, maar in de stad liggen de verhoudingen nu eenmaal anders. Het is ook opmerkelijk, dat zich in nieuwe wijken veelal jongere mensen vestigen, die afkerig zijn van een bijeenkomst waar alleen maar geluisterd kan worden, doch die wel aan een gesprek willen deelnemen. Gelukkig zijn er tal van gemeenschappen waar men deze methode toepast en er succes mee heeft.

We zullen de vraagstukken misschien het beste stuk voor stuk te lijf moeten gaan en ons niet laten afschrikken door mislukkingen. Ook in de grote gemeenschappen liggen de problemen dikwijls op een heel ander vlak en men beschikt niet overal over voldoende mankracht om er aandacht aan te besteden. Maar iets kan men altijd doen. De laatste jaren blijkt het nut van het vormen van werkgroepen, die het begin kunnen zijn van zelfstandige gemeenschappen. Zoiets dient niet alleen te worden toegepast, waar enkele algemene leden wonen, maar ook in de zich naar alle kanten uitbreidende stad, die door het vormen van districten zich meer intensief met de leden en niet-leden zal kunnen bemoeien. Daarvoor hebben we de mensen nodig, die de contacten leggen.

Contactbezoek.

Het was Kruyswijk, die hierover uitvoerig heeft gesproken. Wie op contactbezoek gaat, dient z.i. niet te gaan om in de eerste plaats de bezochte te activeren of bepaalde behoeften te ontdekken. Op die wijze is echt contact van tevoren al vrijwel tot mislukking gedoemd.

De mens, die we bezoeken, heeft betekenis in zichzelf. Daarom verdient hij onze belangstelling. Pas dan, als zich dat contact voortzet, zal iets kunnen blijken van de geheel eigen wijze, waarop reeds in iemands leven humanistische waarden worden verwezenlijkt.

Op die wijze kunnen mensen gaan functioneren, die we anders als „papieren” leden of als buitenstaanders hebben betiteld.

Slechts wie dit werk doet vanuit belangstelling voor de mens, is er voor geschikt. Het is volstrekt niet nodig, overal tegelijk te beginnen, als men in enkele wijken een aanvang maakt, ontdekt men ook verdere medewerkers. Het is de mening van de inleider, dat het contactbezoek doeltreffender voor de opbouw van de gemeenschap werkt, naarmate het duidelijker uitgaat van interesse voor de mens persoonlijk, d.w.z. zonder de bijgedachte, van hem ergens voor te kunnen strikken.

Kruyswijk heeft zijn betoog met zeer vele voorbeelden geïllustreerd, die z.i. ook de verschil tussen de contactbezoeker en het wijkhoofd verduidelijken.

Het compromis.

Het onderlinge gesprek na beide inleidingen gaf vooral Kruyswijk gelegenheid zijn opvattingen nog eens nader te preciseren, terwijl Polet zich kon bepalen tot het geven van enkele ophelderingen in het organisatorische vlak. Daarbij was er gelegenheid voor enkele Haagse bestuurders even stoom af te blazen t.a.v. de actie van het Steunfonds, dat hen voor een aantal problemen had gesteld, waarop ze kennelijk niet gerekend hadden.

Voor velen was een moeilijkheid, de opvattingen over het streng gescheiden houden van het werk van contactpersoon en wijkhoofd te accepteren. Vooral daar, waar men met veel moeite en toewijding een wijkhoofdenapparaat had opgebouwd, dat ook functioneerde, zag men niet de noodzaak in, nu over te moeten gaan tot het inschakelen van contactpersonen, die, zoals uit de inleiding duidelijk was gebleken, van een heel andere structuur dienden te zijn en die, zo zagen de bestuurders het althans, weinig rendement leverden. Zowel Kruyswijk als Van Praag kregen toen gelegenheid nog eens hun kijk hierop uiteen te zetten, waarbij de eerste min of meer de ideale toestand weergaf, en de laatste meer rekening wilde houden met de aanwezige mogelijkheden. We zullen altijd moeten streven naar het ideale, maar als dit niet bereikt kan worden, genoeg moeten nemen met datgene wat mogelijk is. Het leven bestaat nu eenmaal uit een voortdurende reeks van compromissen. Hoofdzaak is, dat we een begin maken en niet berustend gaan zitten afwachten tot we het ideale kunnen verwezenlijken of het compromis afwijzen.

Een en ander gaf een Haags bestuurder gelegenheid een krachtig pleidooi te houden voor een goed bestuur, dat plannen opstelt en zich daarbij bewust doelen voor ogen stelt. Om de buitenkerkelijken te bereiken zal men ook de beschikking moeten hebben, niet alleen over contactpersonen, maar ook over een goed korps van verdere medewerkers benevens een eigen lokaliteit, waar mensen inlichtingen kunnen krijgen en dat ook een ontmoetingspunt kan worden.

In zijn slotwoord heeft de voorzitter er de nadruk op gelegd, dat we tegenover een uitdaging van de tijd staan. Ons werk is misschien niet altijd even spectaculair, maar we zijn van de grond af begonnen en we kunnen er alleen mee doorgaan, als we op conferenties zoals deze weer wat inspiratie opdoen en het gevoel krijgen dat we er niet alleen voor staan. Dan is het de moeite waard.

P.

DE SPREKERSLIJST

Hiervan is een nieuwe uitgave in voorbereiding, maar het is nog niet bekend, wanneer deze aan de secretariaten kan worden rondgezonden. Wij bevelen daarom aan, er niet op te wachten en maar vast te beginnen met de sprekers voor het volgende seizoen aan te schrijven, daarbij wel rekening houdend met de wijzigingen, die in de nummers van Kader regelmatig vermeld zijn. Als u schrijft, doet u er wel een postzegel voor antwoord bij?!

AFWEZIGHEID C. H. SCHONK

Onze vriend Schonk, raadsman voor de arbeiderskampen, spreker, schrijver in Mens en Wereld en wat niet al meer, is helaas weer ziek. Op medisch advies zal hij zijn werk geruime tijd moeten staken en vermoedelijk naar een streek vertrekken, waar het weer wat aangener is dan hier. Wij wensen hem van harte beterschap toe en voegen daar voor onze gemeenschappen het verzoek aan toe, hem voor geen enkele spreekbeurt of wat dan ook uit te nodigen. Zodra hij weer aan de slag mag gaan, hoort u dat. Tot zo lang, rust a.u.b.

JAARVERSLAGEN

We hebben ze nog niet van alle gemeenschappen ontvangen en zullen dus binnenkort er elke achterblijver om moeten gaan vragen. Dat is een heel werk en bovendien onplezierig. Vandaar deze zachte wenk.

TIJD EN TAAK

14/15 april	TKC in De Ark.
13 mei	Voorjaarslanddag van Socrates.
31 mei	Landdag gewest Utrecht in Driebergen.
2-7 augustus	Internationaal congres in Oslo.

HET OP GANG BRENGEN EN HOUDEN VAN HET GROEPSGESPREK

Het groepsgesprek begint met een *korte* inleiding van 5 tot hoogstens 10 minuten, die geen ander doel heeft dan het op gang brengen van het gesprek. Het gaat er dus om het onderwerp aan de groep te presenteren, een aantal belangrijke feiten te vermelden, het terrein, waarop het gesprek zich zal gaan bewegen, af te bakenen en het probleem te formuleren. Volgens de meeste handleidingen in de discussietechniek dient de inleiding te eindigen met het stellen van de startvraag en moet bij de voorbereiding vooral aandacht worden besteed aan het formuleren van een aantal goede, logisch op elkaar aansluitende discussievragen. Wij zijn van mening, dat het voorbereiden van een aantal goede discussievragen *zeker* nodig is, het lijkt ons echter de vraag of de gespreksleider wel meteen met de door hem geprepareerde vragen voor de dag moet komen. Het kan namelijk best zijn, dat het bespreken van de vragen van de gespreksleider wel tot een behoorlijke bespreking van het onderwerp kan leiden, echter dat de groep daarvoor niet meteen toegankelijk is omdat er in de groep andere vragen en gedachten leven, die *éerst* uitgesproken moeten worden alvorens de groep toegankelijk is voor een systematische bespreking. De hier bedoelde situatie wordt nogal eens aangeduid met de beeldspraak, dat veel mensen naar een bespreking, vergadering of conferentie komen met een ei. Dat ei moet eerst worden gelegd en pas daarna stellen deze mensen zich open voor de gedachten en meningen van de andere groepsleden.

Wij maken bij het leiden van discussies een grote fout als wij deze eieren niet als iets heel gewoons aanvaarden, die niet passen in de door de gespreksleider uitgedachte gang van zaken. Wij moeten gelegenheid geven eventueel aanwezige eieren te leggen. Als wij de bekende beeldspraak nu verlaten: eventueel aanwezige gedachten, problemen en vragen zo spoedig mogelijk laten uitspreken en indien enigszins mogelijk laten meefunctioneren in het verdere gesprek. Wij kunnen dit bereiken door de inleiding te laten eindigen in de volgende vraag: „Welke gedachten en vragen komen bij u op in verband met dit onderwerp?” De gespreksleider kan dan een *inventarisatie* maken van hetgeen er in de groep leeft. Deze inventarisatie dient hij heel in het kort te *noteren*. Voor dit punt willen wij met nadruk uw aandacht vragen: *elke gespreksleider dient notities te maken*, anders kan hij nooit een overzicht krijgen over hetgeen er allemaal gezegd wordt. Het zou eigenlijk alle groepsbesprekingen, bestuursvergaderingen en bedrijfsbesprekingen belangrijk verbeteren als alle deelnemers er een gewoonte van zouden maken notities te maken.

Terug naar onze gespreksgroep: de gespreksleider heeft de inventarisatie op papier staan en het zal ieder duidelijk zijn, dat dat een wanordelijk geval is. De gespreksleider kan op dit moment zijn eigen vragen aan de inventarisatie toevoegen en dient vervolgens in overleg met de groep de volgorde vast te stellen, waarin de verschillende facetten zullen worden besproken. De groepsleden staan nu open voor een behoorlijke bespreking, waaraan iedereen meedoet omdat ieder weet, dat zijn of haar speciale probleem ook aan de beurt komt. Als de gespreksleider op deze wijze te werk gaat zal hij meestal zóveel punten genoteerd hebben, dat

hij zeker niet bang behoeft te zijn dat de groep te snel zal zijn uitgepraat. Wel verdient het aanbeveling de inventarisatie tamelijk strak te leiden omdat anders de neiging bestaat om bepaalde punten alvast een beetje te gaan bediscussiëren. Eerst dient de inventarisatie te worden voltooid, vervolgens alle genoemde facetten te worden geordend en daarna begint de eigenlijke bespreking.

Hiermede hebben wij het groepsgeprek eigenlijk alleen nog maar op een behoorlijke wijze op gang gebracht. Over het aan de gang houden schrijven wij de volgende keer.

J. de Leede.

STUDIEGROEPEN

Op de laatste regionale kaderconferentie op 4 en 5 november jl. werd gevraagd naar onderwerpen voor studiegroepen in de gemeenschappen ten behoeve van de wetenschappelijke verdieping van het humanisme als levensovertuiging.

Dergelijke studies kunnen eventueel uitmonden in een rapport aan het hoofdbestuur van het Humanistisch Verbond. In sommige gevallen zal publicatie van een dergelijk rapport mogelijk zijn.

De studiegroepen zouden niet uitsluitend behoeven te bestaan uit deskundigen op het betrokken gebied, maar wel is de aanwezigheid van enkele deskundigen nodig om te voorkomen dat de discussie de aansluiting op de vakwetenschap missen.

De onderstaande reeks van onderwerpen, waarbij in de meeste gevallen ook een onderdeel van het onderwerp in studie genomen kan worden, wil slechts een aanduiding van de mogelijkheden geven.

- A. Wijsgerige stromingen en hun relatieve waarde voor de humanistische levensovertuiging (Nihilisme, Existentialisme, Neo-positivisme enz.).
- B. Ontwikkeling van de moderne godsdienstwetenschap en humanistische waardering daarvan (dialectische theologie, Barth, nouvelle theologie, psychologie van de godsdienst, Sierksma).
- C. Het moderne wereldbeeld en het humanisme (biologie, Huxley, Teilhard de Chardin; astronomie, Hoyle; fysica, Ryat, Teller; cybernetica, Wiener, enz.).
- D. Hoofdstukken van een humanistische Antropologie (Mensbeeld van Sartre, Camus, Jaspers en de humanistische waardering daarvan).
- E. Samenhang in deze tijd van verschillende kunstuitingen met de levensovertuiging (letterkunde, schilderkunst, architectuur, enz.).
- F. Humanisme en de actuele wereldproblemen (atoomoorlog, spanningen Oost-West, kolonialisme en zelfbeschikking, rassendiscriminatie, onderontwikkelde gebieden, enz.).
- G. Levenshouding van de humanist in zijn beroep (medische ethiek en beroepsuitoefening, juridische vraagstukken, mens en techniek, enz.).

- H. Humanisme en actuele problemen binnen de nationale grenzen (bevolkingsvraagstukken, recreatie en ruimtelijke ordening, migratie en integratie, de mens in de massificatie en mechanisatie, vorming, opvoeding en onderwijs, enz.).
- I. Aspecten van het menselijk bestaan, opvoeding en puberteit, huwelijk en gezin, leed en dood, maatschappelijk leven, enz.
- J. Onderzoek naar de betekenis van het Humanistisch Verbond in en voor de Nederlandse samenleving (sociologisch, public-relations-aspect, methodiek, activiteiten).

In dit verband, maar wellicht meer geschikt voor individuele werkzaamheid dan voor groepswork, kunnen nog enkele praktische punten genoemd worden, waar vrijwillige wetenschappelijk gevormde of kunstzinnig aangelegde krachten uitermate nuttig werk ten behoeve van het Verbond zouden kunnen doen:

- 1. Het samenstellen van een „gezinsboek” met humanistische teksten en verhalen, liederen, aanwijzingen voor stijlvorming en het vieren van feesten, enz.
- 2. Het samenstellen van een verhalenboek ten behoeve van het humanistisch vormingsonderwijs:
 - a. voor de lagere-school-leeftijd;
 - b. voor 14-17-jarigen.
- 3. Het verzamelen en rangschikken van documentatie ten aanzien van bepaalde onderwerpen, waarmede het Verbond bemoeienis heeft.
- 4. Het bestuderen van documentatie der internationale organen als Unesco, FAO, enz. en het uitschiften van belangrijke gegevens en artikelen ten behoeve van de IHEU en de publiciteit.
- 5. Het uitzoeken en vertalen van belangrijke bijdragen in de buitenlandse humanistische periodieken ten behoeve van onze eigen organen.

Speciaal wat deze laatste punten betreft is het wenselijk, dat indien iemand zich hiermede wil belasten, hij(zij) zich van te voren in verbinding stelt met het dagelijks bestuur van het Verbond.

B. J. Max.

HUISKAMERBIJeenkomsten in BUSSUM E.O.

Hoewel de wens om tot huiskamerbijeenkomsten te komen al veel langer bij enkelen van onze gemeenschap bestond, was er toch een wonderlijke aanleiding die de stoot gaf tot verwezenlijking: In mei 1959 een sluitingsbijeenkomst van onze gemeenschap, waarna we met een groepje van 6 bleven napraten tot we om 1 uur vriendelijk doch dringend werden verzocht te vertrekken. We gingen uiteen met een „jongens dat moeten we gauw weer eens doen!”

In september van dat jaar zijn we gestart en hebben de eerste avond voornamelijk besteed aan 't vaststellen van enkele „spelregels”:

1. Iedereen was welkom, ook niet-leden, ook andersdenkenden.
2. De onderwerpen zouden steeds na de discussie van de avond in overleg gekozen worden voor de volgende bijeenkomst.
3. Het gekozen onderwerp zou kort ingeleid worden (plm. 10 min.), desnoods geheel in vraagvorm, liefst door hem/haar die het onderwerp genoemd had en deze zou de discussie zelf leiden.

De praktijk:

1. Andersdenkenden, in uitgesproken zin, hebben nog nooit deelgenomen.
2. a. Vaak kwam een volgend onderwerp uit het gesprek van de avond voort, doch dit ging dan ook wel eens in de „ijskast” om niet in een kring van éénsoortige onderwerpen te vervallen.
b. Verder kwam een enkele keer iemand met een onderwerp dat hem/haar na aan 't hart lag.
c. De ijskast leverde steeds genoeg onderwerpen.
3. Het bleek al spoedig dat toch de avond geopend, de inleid(st)er en gastvrouw bedankt moest worden en de avond besloten. Het heen en weer knipogen van „zeg jij het?” was wel vermakelijk, maar niet doelmatig. Hiervoor werd dus al snel iemand aangewezen. Bovendien bleek niet iedereen, die een onderwerp had aangesneden, óók in staat het gesprek min of meer te leiden, zodat vaak natuurtalenten gespreksleiders, indien nodig, het gesprek op orde trachtten te brengen. Het voorstel, daaruit voortgekomen, om een gespreksleider, desnoods om beurten aan te stellen, werd enkele malen gedaan, maar stuitte op een dermate weerstand dat wij hierover verder maar zwegen hebben.
De praktijk werd echter zo, dat degene die indertijd gekozen was als opener-uitsmijter tevens min of meer als gespreksleider optrad. Deze heeft echter gevraagd zijn functie bij het begin van dit derde seizoen over te mogen dragen en zijn opvolger-uitsmijter is in zijn voetspoor gegaan en leidt thans, dus tóch, zij het zo onopvallend mogelijk, het gesprek. (Een hele opgave!).

Officieel is er dus géén gespreksleider, géén vaste gespreksgroep en géén eigenlijk programma. Wél is er animo en een goede verstandhouding. Verrassingen, al dan niet humoristisch, zijn er ook, bijv. wanneer iemand eens spontaan een uitval doet. Maar een afdwalen naar de onderwerpen van een theevisitegesprek is er nog nooit geweest. Zelfs bij verhinderd zijn van een inleid(st)er, vindt men snel een goed onderwerp, waarbij iedereen het zijne te berde kan brengen. Overigens is er ook wel eens een onderwerp van te voren gekozen, waarvoor men dan „huiswerk” op kreeg. Geen inleid(st)er maar ieder (liefst) op papier zijn gedachten omschrijven. Zo'n onderwerp was b.v.: „Kunt u leven zonder „zekerheden”? Indien niet, van welke zekerheid gaat u dan uit?” Andere onderwerpen zijn geweest: Individualisme, Geschiedenisonderwijs, Ethiek, De 5-daagse werkweek, Chauvinisme, Hoe gebruiken wij onze taal, enz. enz.

Sinds september 1959 werd eens per maand bijeengekomen, met gemiddeld plm. 12 deelnemers. Per seizoen zijn er plm. 25 deelnemers, waarvan plm. 5 echtparen, die tezamen komen, plm. 7 helften van echtparen (steeds dezelfde helft) en plm. 7 alleenstaanden. Na elk seizoen vielen er steeds plm. 5 deelnemers af, waarvoor er even zoveel nieuwe in de plaats kwamen. Tot nog toe zijn er slechts 2 geweest, die na één bijeenkomst niet weer zijn teruggekomen. De gemiddelde leeftijden liggen ver beneden die van de bezoek(st)ers van de andere bijeenkomsten van de gemeenschap.

Een eerste bezwaar, dat vooral in het begin werd genoemd: Jullie onttrekken bezoekers aan de andere bijeenkomsten van de gemeenschap en jullie zullen een groepje in de groep gaan vormen. — Op den duur bleek hiervan eerder het tegendeel en de sfeer op de lezingen, bezinningsbijeenkomsten, werd wat ongedwoner.

Een tweede bezwaar: Jullie discussiëren vanuit een te persoonlijke sfeer. De onderwerpen, die jullie kiezen geven daar teveel aanleiding toe. — Is dat een bezwaar?

Een derde bezwaar dat gemaakt wordt: Door gebrek aan deskundigheid wordt er om een onderwerp wel eens heen gedraaid, terwijl een terzake kundige (gespreksleider?) duidelijk had kunnen maken waar de hoed en de rand zaten en tot een mooi, afgerond besluit had kunnen komen. — Inderdaad, soms wordt er van een onderwerp slechts een klein gedeelte met zóveel animo besproken, dat de rest blijft hangen.

Maar wat is de bedoeling van deze bijeenkomsten? Niet anders, dan om aan een veronderstelde behoefte te voldoen. We hebben van te voren niet geweten hoe het gaan zou, maar . . . men komt, door weer en wind en velen zeer trouw! Deelnemers, die vroeger bijna niets zeiden, tóch zijn blijven komen, doen nu, heel gewoon, óók hun duit in de gesprekszak. Ach, misschien is e.e.a. voor enkelen wel op een te eenvoudig niveau. Maar, al pratende met elkaar over onderwerpen, waar zij en wij direct of indirect bij betrokken zijn, vergroten wij spelenderwijs onze horizons. Bovendien wordt in zo'n groep het begrip voor de ander, die anders is (en ons zgn. totaal niet „lag”) min of meer noodgedwongen, objectiever, verandert soms zelfs in het tegendeel. Ook valt af en toe te constateren dat iemands houding in de groep en/of tegenover een ander ten goede verandert.

Daarom dachten wij, met deze huiskamerbijeenkomsten op een bescheiden basis, tóch een vruchtbaar begin te hebben gemaakt.

Ik meende er goed aan te doen, hierover te schrijven, omdat er voor gemeenschappen, die (nog) niet over een gespreksleider beschikken en waar wél de behoefte leeft om een goed contact tussen de leden en vooral ook het zelf-denken van de leden te stimuleren, hier iets ter overdenking in ligt. E.e.a. naar wij hopen met instemming van de heren, deskundigen van het gespreksgroepenwerk??

Een deelnemster aan de
huiskamerbijeenkomsten te Bussum e.o.

DE LEIDENDE GRONDGEDACHTEN VAN HET MODERNE A-GODSDIENSTIGE HUMANISME EN HUN ONDERLINGE SAMENHANG

Onder bovenstaande titel verschenen van de hand van J. Alleman (Kath.) twee artikelen in het Tijdschrift voor Philosophie (dec. 1959 en maart 1960) waarvan hierbij een samenvatting volgt.

P. A. Pols.

Eerste deel

DE HUMANISTISCHE GRONDGEDACHTEN OMTRENT DE EIGEN LEVENSOVERTUIGING FORMEEL ALS ZODANIG GENOMEN

Art. 1

Het humanisme is een echte levensovertuiging

1. *Het humanisme is geen abstrakte theorie, maar een waarheid van waaruit men leeft.*

Het moderne humanisme maakt een grondig onderscheid tussen een zuiver wetenschappelijke waarheid en een levensovertuiging. Een levensovertuiging is een waarheid, die onmiddellijk het leven zelf raakt en bezielt, een wetenschappelijke waarheid daarentegen niet. In een wetenschappelijke waarheid is omwille van het ideaal der objectiviteit het subject zoveel mogelijk door de methode uitgeschakeld; het is een onpersoonlijke waarheid. Een levensovertuiging daarentegen is niet onpersoonlijk, maar op de meest innige wijze met de concrete persoonlijkheid verbonden: de levensovertuiging raakt de totale mens. Zij is voor de betrokkene een bron van kracht en inspiratie, een voortdurende stimulans, die iemand van binnenuit drijft om taken op zich te nemen en te vervullen ¹⁾. Het is een bezielend beginsel en tegelijk een maatstaf, die bepaalt hoe men zich zal hebben te gedragen, een richtsnoer derhalve voor iemands zedelijke, kulturele en politieke activiteit. Het concrete leven wordt door haar gericht en in zekere banen geleid ²⁾. Een echte levensovertuiging is ook sterk. Men zal haar zo lang mogelijk verdedigen. Een mens kan zijn levensovertuiging niet zo maar afleggen, evenmin als zij zo maar kan worden opgelegd. Een levensovertuiging bezit men steeds min of meer onwillekeurig. Het is een beginsel, een bron waaruit iets ontspringt ³⁾.

¹⁾ Dr. J. P. v. Praag, Radiovoordracht 4-11-56 (Woord van de Week).

²⁾ Het is een „levens-over-tuig-ing”, d.i. een soort geestelijk „gespan”, waarin iemand loopt en dat zijn leven bepaalde banen doet gaan — naar prof. Mazure, Woord van de Week 25 mei 1958.

³⁾ Dr. J. P. v. Praag, Mens en Wereld, jrg. 4, nr. 4, 21 april 1959, pag. 2.

Een levensovertuiging is ook emotioneel geladen ⁴⁾. De mens beschermt en beschermt haar. Men leeft „er-uit” en men leeft „er-voor”. Iemands levensovertuiging is eigenlijk zijn persoonlijkheid zelf ⁵⁾. Zij is iemands laatste houvast en steun in het leven, vooral als het moeilijk wordt en het gaat spannen. Door haar raakt men min of meer stevig „geworteld” in het bestaan ⁶⁾. Tenslotte is de levensovertuiging voor de betrokkene een waarheid, die hij naar zijn mening niet alleen voor zichzelf mag behouden, maar waarvoor hij zich verplicht, geroepen en gedreven voelt voor anderen te getuigen en aan hen mee te delen ⁷⁾.

Van humanistische zijde wijst men er steeds met nadruk op, dat het humanisme niet dient te worden beschouwd als een abstracte theorie of een wijsgerig systeem, niet als een wereld- en levensbeschouwing, zelfs niet als een levenshouding, maar als een echte levensovertuiging. In eerste instantie is het humanisme levenswaarheid, zoals ook de godsdiensten voor de gelovigen levenswaarheden zijn ⁸⁾. Doordat het uitgeheven wordt boven het vlak van filosofische stelsels vindt het „als overtuiging” niet tegenover, maar naast religies en godsdiensten zijn plaats. Het heeft een ware existentiële betekenis en men behoeft de levensovertuiging van de ander niet te delen om de existentiële betekenis van die overtuiging voor de ander te verstaan ⁹⁾.

2. *De humanistische levensovertuiging is niet geheel op de rede gebaseerd, maar vertegenwoordigt een „geloof”.*

De uitgangspunten van geen enkele overtuiging, dus ook niet de humanistische, kunnen geheel experimenteel worden geverifieerd of onontkoombaar uit rationele beginselen worden afgeleid. Iedere levensovertuiging draagt in meer of mindere mate het karakter van een „geloof”, en is doorgaans reeds iemands bezit vóór iedere zedelijke en wetenschappelijke reflexie daarop.

Een humanist meent derhalve helemaal niet, dat zijn overtuiging geheel „logisch-causaal” afleidbaar zou zijn ¹⁰⁾. Niet in de rede gefundeerde overtuigingen kunnen zelfs niet vermeden worden ¹¹⁾. Iedere levensovertuiging berust op enkele uitgangspunten, die — hoewel allerm minst willekeurig gekozen, integendeel veeleer op innerlijke noodzaak berustend — juist als uitgangspunt moeilijk toegankelijk zijn voor bewijs.

⁴⁾ Zie prof. dr. L. v. d. Wal, Wat is modern humanisme? De toets der rede, pag. 7.

⁵⁾ Naar Karl Jaspers, Wijsgerig geloof (Haarlem, 1950), pag. 8 e.v. „De waarheid waaruit ik leef is er slechts, zolang ik mij met haar vereenzelvig”.

⁶⁾ Dr. J. P. v. Praag, Woord van de Week, 4 maart 1951.

⁷⁾ Dr. J. P. v. Praag, Woord van de Week, 4 november 1956.

⁸⁾ Zie ook nog „Beginsel en Doel van het Hum. Verbond”, 1955, pag. 4.

⁹⁾ Dr. J. P. v. Praag, Wereldbeschouwing en levensovertuiging, in Rekenschap, jrg. 3, 1956, pag. 219-223.

¹⁰⁾ Dr. J. P. v. Praag, Poging tot Plaatsbepaling, 1951, pag. 2-4. Hij voegt hieraan toe, dat het om deze reden principieel ook niet mogelijk is de godsd. overtuiging langs de weg van rationele bestrijding alleen doeltreffend te benaderen en beslissend te weerleggen.

¹¹⁾ Dr. J. P. v. Praag, Rekenschap, jrg. 3, 1956, pag. 219 e.v.; Prof. dr. L. v. d. Wal, Rekenschap, jrg. 1, 1954, pag. 150. Hij beroept zich hier op de onmogelijkheid met het funderen van de kennis tot in het oneindige door te gaan.

Deze uitgangspunten behoeven daarom nog niet onwaar te zijn ¹²⁾. De moderne humanist erkent tenvolle het geloofselement, dat aan zijn levensovertuiging ten grondslag ligt ¹³⁾. Het „geloof”, waarom het hier gaat, is natuurlijk niet het geloof in godsdienstige zin, het geloof in een persoonlijk God of in een Openbaring. Dit geloof is de humanist vreemd. Niet vreemd is hem het geloof in zuivere zin, in de betekenis van een vermoeden of vertrouwen ¹⁴⁾.

3. *Dit humanistische „geloof” wordt evenwel niet zo maar willekeurig gekozen.*

Er is derhalve geen weg geopend tot alle mogelijke „waarheden”. Integendeel. De levensovertuiging schijnt veeleer op een innerlijke noodzaak te berusten ¹⁵⁾. Zij presenteert zich als een complex van waarheden waarvan men het anders-zijn momenteel niet vermag in te zien of te beleven. Haar noodzaak ligt in de ervaring en de beleving.

Wij krijgen allen een zekere achtergrond mee in het leven. Met een bepaald „geestelijk patroon” komen we tot volwassenheid. Wij hebben allen onze overtuigingen zonder enige kritiek als vanzelfsprekende waarheid stilzwijgend van onze opvoeders aanvaard. Wij zijn daarin grootgebracht en hebben haar van binnenuit leren kennen.

Pas later kan de aldus verworven overtuiging ook door argumenten worden geschraagd. In het begin is de levensovertuiging geen kwestie van wetenschap of systeem. Dat kan er later eventueel bijkomen. Dan komt het moment — hetgeen zich later nog vele malen kan herhalen — waarop men bewust voor de waarheidsvraag van de eigen levensovertuiging komt te staan. Het ogenblik van een echt persoonlijke beslissing is dan aangebroken. Het louter passieve geloof van het verleden gaat zich in zekere mate tot een echt persoonlijke en weerbare overtuiging omvormen. Dit geschiedt door haar inhoud en uitgangspunten te toetsen aan de rationele beginselen en methodisch onderzochte ervaring. Rede en ervaring zijn als twee maatstaven waarmee men zich dan van zijn levensovertuiging „rekenschap” geeft.

Art. 2

De kritische functie van de rede binnen de levensovertuiging

„Neemt aan, wat u na zorgvuldig en eerlijk onderzoek het geloofwaardigst voorkomt, hetzij feiten, hetzij argumenten; maar één ding: betwist niet aan de Rede datgene wat haar tot het hoogste goed op aarde maakt, namelijk het voorrecht de laatste toetssteen der waarheid te zijn” ¹⁶⁾.

¹²⁾ Prof. dr. L. v. d. Wal, *Rekenschap*, jrg. 1, 1954, pag. 150-151.

¹³⁾ Dr. J. P. v. Praag, *Mens en Wereld*, jrg. 5, juli-aug. 1950, pag. 2: *Geloof en Rede*.

¹⁴⁾ Dr. J. P. v. Praag, *Mens en Wereld*, jrg. 5, sept. 1950, pag. 5. Zie ook: prof. dr. T. T. ten Have, *Rekenschap*, jrg. 3, 1956, pag. 120 e.v.

¹⁵⁾ Dr. J. P. v. Praag, *Mens en Wereld*, jrg. 5, juli-aug. 1950, pag. 2. — *Mens en Wereld*, jrg. 6, juni 1951, pag. 3.

¹⁶⁾ Prof. dr. L. v. d. Wal, *Wat is modern humanisme? De toets der rede*, pag. 1. — Ontleend aan Kant.

1. *Die kritiek is nodig.*

De mens denkt vaak in „hokjes”. Hij komt er niet altijd toe om datgene wat hij op het ene levensgebied als waar aanvaardt te vergelijken met zijn overtuigingen op ander terrein.

Daar komt bij, dat de levensovertuigingen van de mens hem meestal zeer dierbaar zijn en sterk emotioneel geladen. Men kan schrikken van de gedachte, dat ze eens niet waar konden zijn.

Aldus gaat een bepaald complex van bijzonder lief geworden overtuigingen als het ware een zelfstandig bestaan voeren, verliest de samenhang met de verdere bewustzijnsinhoud en ontsnapt dan aan de controle daarvan.

Het krijgt het karakter van een gesloten reservaat binnen onze andere overtuigingen.

Daar waar men ertoe komt de oude vertrouwde waarheden wel te confronteren met de nieuwe, of daartoe gedwongen wordt, stelt men zich vaak in een soort afweerhouding ¹⁷⁾).

2. *Door die kritiek wordt binnen de levensovertuiging het ware van het valse onderscheiden.*

De rede en de door de rede bewerkte ervaring hebben t.o.v. de levensovertuiging in de eerste plaats een „zuiverende” taak, d.w.z. de opdracht om eventuele tegenstrijdigheden binnen de levensovertuiging te ontdekken. Twee tegenstrijdige oordelen binnen eenzelfde levensovertuiging kunnen nooit tegelijk waar zijn en twee als zodanig „herkende” oordelen kan men nooit tegelijk voor waar houden. Wel is mogelijk, dat wij twee tegenstrijdige oordelen tegelijk voor waar houden, omdat de tegenstrijdigheid impliciet is en nog niet als zodanig is herkend. Veelal moet men uit het ene oordeel de niet-uitgedrukte en dus nog niet bewust geworden consequentie halen om de tegenstrijdigheid te zien. Dit nu is de zuiverende functie van de rede ¹⁸⁾).

De levensovertuiging zal niet alleen in strijd met de rede mogen zijn, maar zal zelfs enigermate in rede en ervaring gefundeerd moeten wezen. De levensovertuiging zal steeds de toets en kritiek der rede moeten kunnen doorstaan.

Dit klemmt te meer als men bedenkt, dat de mens *als mens* juist door de rede wordt bepaald. Men zou niet waarlijk mens zijn en niet menselijk leven, als men tegenstrijdige, onredelijke of ongefundeerde elementen in zijn overtuiging zou toelaten. Het mens-zijn vordert de bereidheid zich voortdurend „rekenschap” te geven. Eis tot redelijke verantwoording is daarom een grondelement van het humanisme ¹⁹⁾).

De redelijke verantwoording geldt niet alleen de overtuiging, maar ook de beslissingen ²⁰⁾. Echter niet alleen met betrekking tot de persoonlijke

¹⁷⁾ Prof. dr. L. v. d. Wal, *Rekenschap*, jrg. 1, 1954, pag. 145-155.

¹⁸⁾ Prof. dr. L. v. d. Wal, t.a.p.

¹⁹⁾ De nieuwe beginselverklaring, 1955, pag. 2.

²⁰⁾ De nieuwe beginselverklaring, 1955, pag. 8: De humanist zal voortdurend bereid moeten zijn zich ook van deze persoonlijke beslissingen rekenschap te geven als behorend tot een boven het persoonlijke uitgaande samenhang.

beslissingen, maar ook met betrekking tot zijn fundamentele ervaringen en belevingen wordt van de humanist de toets der rede gevraagd. Ook hier zal de vraag gesteld moeten worden of de inhoud van de beleving overeenstemt met de feiten; en feiten zijn ook hier werkelijkheidselementen, die in hun klaarblijkelijkheid een meer dan individuele geldigheid openbaren ²¹⁾.

3. *Niet alles is echter te bewijzen. Veel binnen de levensovertuiging kan slechts fenomenologisch en existentieel benaderd worden.*

De humanist is er van overtuigd, dat voor verschillende uitgangspunten van zijn levensovertuiging een logische afleiding of een wetenschappelijk bewijs niet is te leveren. Het beamen van zekere eerste essentiële uitgangspunten berust ofwel op een existentiële beslissing, maar dan op een keuze, die niet geheel vrij is, doch die geschiedt op grond van een innerlijke noodzaak, bepaald door eigen aanleg en geestelijke constitutie ²²⁾. Die keuze van een levensovertuiging mag men dus niet zo opvatten, dat zij (nl. die overtuiging) geheel van onze vrije wil zou afhangen, maar alleen in die zin, dat hij (nl. de humanist) dit geloof niet zo maar uit zijn verstand voortbrengen kan. Het berust op zeer diepe ervaringen, waarvan het de redelijke formulering is ²³⁾.

Het feit, dat men voor belangrijke punten in zijn levensovertuiging het wetenschappelijk bewijs niet kan leveren, betekent niet, dat men nu maar van alles kan aannemen. Minstens moet de kennisbron kunnen worden aangegeven. Belangrijke kennisbronnen voor de humanist zijn de intuïtie en de ervaring. Meerdere van zijn opvattingen kunnen slechts fenomenologisch benaderd worden, omdat zij direct in ervaring en beleving funderen. Hij kan slechts uitgaan van de geestelijk vitale ervaringen, die zich in zijn bestaan manifesteren. In deze zin vertoont zijn levensbeschouwing een existentialistische inslag.

Aldus grondt hij zijn inzicht in mens en wereld op een drietal fundamentele ervaringen, die men het best ontdekkingen kan noemen ²⁴⁾.

4. *Deze eis tot redelijke verantwoording geeft aan het humanisme zijn principiële openheid en zijn ondogmatisch karakter.*

De principiële openheid en het ondogmatisch karakter worden beschouwd als wezenlijke en specifieke kenmerken van een humanistische levensovertuiging.

²¹⁾ Dr. J. P. v. Praag, *Rekenschap*, jrg. 1, 1954, pag. 18-19; *Beschouwing en beleving*.

²²⁾ Dr. J. P. v. Praag, *Humanistische verkenningen in Mens en Wereld*, jrg. 5, juli-aug. 1950, pag. 2.

²³⁾ Dr. J. P. v. Praag, in *Mens en Wereld*, jrg. 5, sept. 1950, pag. 5; *Godsdienst, geloof en religie*.

²⁴⁾ Dr. J. P. v. Praag, *Autonoom Humanisme*, 1946, pag. 8-9. Deze drie ontdekkingen zijn: ten eerste de ontdekking van de „geworpenheid van het bestaan”, van het „deel hebben aan het worden van het zijn”; de ervaring van het kosmische zijn als organische verbinding van orde en chaos, bouw ondanks vernietiging, van vreugde in leed; de ervaring in het besef een eigen plaats en taak te hebben binnen het geheel der werkelijkheid. Ten tweede, de ontdekking van de mens als persoonlijkheid, dit is als schepende eenheid, onderworpen aan een waardebeseft, onafhankelijk van persoonlijke willekeur. Ten derde, de ontdekking van de medemens als medepersoonlijkheid, medeschepende en mededragende van hetzelfde waardebeseft; de ervaring dus van een fundamentele menselijke gelijkheid, die ten grondslag ligt aan de gemeenschap.

De openheid bestaat in het niet krampachtig vasthouden aan eenmaal aanvaarde meningen. Dat heeft niet te maken met een hoognodig vertrouwen in eigen vermogens. De levensovertuiging moet toegankelijk blijven voor redelijke kritiek ²⁵⁾).

Niets is meer in strijd met het humanisme dan onberedeneerd gezag aanvaarden of een van buitenaf opgelegde levensovertuiging. Ook het gezag moet aan de toets der rede worden onderworpen ²⁶⁾).

Deze eis tot redelijke verantwoording gaat zelfs zo ver, dat de humanist het risico niet behoeft te vermijden, dat hij daardoor zijn humanistische levensovertuiging zou verliezen, hetgeen van de godsdienstige mens niet gezegd kan worden.

De godsdienstige levensovertuiging is niet principieel open, maar gesloten en dogmatisch. De humanist kan hierin niet anders zien dan een *principiële* verzaking aan menselijke verantwoordelijkheid en aan het mens-zijn zelf ²⁷⁾).

5. *De humanistische levensovertuiging is gericht op algemeengeldigheid en objectiviteit.*

Met de eis tot redelijke verantwoording is nog een derde *wezenlijk* kenmerk van de humanistische levensovertuiging verbonden. De humanist maakt er nl. aanspraak op, dat zijn levensovertuiging op grond van die eis tot redelijke verantwoording gericht is op objectiviteit en algemeengeldigheid.

De humanist kan immers als maatstaf en criterium van zijn levensovertuiging alléén de rede en het door de rede onderzochte aanvaarden; onder rede verstaat hij echter het *algemeen* menselijk vermogen tot waarden en oordelen, terwijl met ervaring alleen de in beginsel *algemeen toegankelijke* (en slechts gradueel verschillende) ervaring bedoeld wordt. De humanistische levensovertuiging is derhalve principieel op algemeengeldigheid gericht ²⁸⁾).

De fenomenologische bezinning heeft tot doel het wezenlijke van deze ervaringen te „ontdekken”. Daarbij laat de humanist zich leiden door wat Max Adler het objectiviteitsbeginsel noemt, d.w.z. dat de mens om een grondslag te vinden slechts dat als fenomeen mag laten gelden, wat hij zich niet anders denken kan dan als geldig voor iedereen ²⁹⁾).

Het zal overbodig zijn op te merken, dat niet op zintuigelijke ervaring gedoeld wordt, al hangt die er op een bepaalde wijze wel mee samen. Het gaat hier om waarheid in de meest oorspronkelijke zin, om het ontdekken van wat aanvankelijk verborgen scheen, maar niettemin aanwezig was ³⁰⁾).

²⁵⁾ Dr. J. P. v. Praag, Woord van de Week, 4 mrt. 1951, In het leven geworteld.

²⁶⁾ Dr. J. P. v. Praag, Woord van de Week, 4 okt. 1953, De boodschap van het humanisme.

²⁷⁾ Zie Nederl. Gesprek Centrum, publ. nr. 10, Kerk en staat, pag. 15. Zie ook mr. H. B. J. Waslander, Woord van de Week, 13 april 1958.

²⁸⁾ Zie Mens en Wereld, jrg. 6, juni 1951, pag. 3, Humanisme en Christendom.

²⁹⁾ Dr. J. P. v. Praag, Autonom Humanisme, 1946, pag. 8-9.

³⁰⁾ Dr. J. P. v. Praag, t.a.p.

Het christelijk geloof kan er geen aanspraak op maken algemeengeldig te zijn, precies voor zover daarin genade en openbaring als beslissende elementen verondersteld zijn³¹⁾. De bijzondere openbaring is immers uit haar eigen aard niet voor iedereen toegankelijk. Ook de „door genade verlichte rede” kan, voor zover zij deze verlichting der genade behoeft niet op algemeengeldigheid aanspraak maken. Bovendien kan niet worden ingezien hoe die ervaring, waarop de christen zich beroept, openbaring van God is en de verlichting, die de christen aanneemt, werking van de genade is, tenzij alleen voor degene, die tevoren reeds in die openbaring en genade gelooft. De christelijke levensovertuiging kan persé niet op algemeengeldigheid aanspraak maken. De humanist, die zulk een bijzondere openbaring en verlichting der rede door de genade niet „ervaart”, kan daarom de godsdienstige overtuiging niet aanvaarden: en dit dan niet als een kwestie van niet-willen, maar van niet-kunnen³²⁾.

6. *De humanistische levensovertuiging kan dienen tot grondslag van een algemeenmenselijke verbondenheid.*

De eis tot redelijke verantwoording en de algemeengeldigheid der humanistische levensovertuiging heeft tenslotte nog een vierde kenmerk tot gevolg, nl.: het humanisme kan tot grondslag dienen van een universeel menselijke verbondenheid en verstandhouding. Immers alleen op dié grondslag kan een onderlinge verstandhouding tot stand komen, die werkelijk algemeengeldig en voor iedereen toegankelijk is. De humanist wil zijn levensovertuiging slechts baseren op de voor *iedereen* geldende rede en op de voor *allen* toegankelijke ervaring.

Zonder de bereidheid tot redelijke verantwoording zullen de mensen van elkander vervreemd blijven, doordat een ieder zijn eigen subjectieve ervaring en visie als de enig ware zou beschouwen. Waar die bereidheid niet meer aanwezig is begint het dogma en in het verlengde daarvan de onverdraagzaamheid. Tegenover de redelijke verantwoording staat de inquisitie en het concentratiekamp³³⁾.

Als men zich, gelijk de godsdiensten, permitteert, dat men iets kan aannemen zonder dat het op enigerlei wijze op rede en ervaring is gefundeerd, of er zelfs mee in strijd is, of ook, wanneer men meent zekere „waarheden” aan de toets der rede te mogen of te moeten onttrekken, dan kan men wel van alles gaan aannemen.

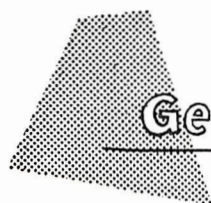
De dogmatische godsdiensten vormen daardoor een bron van verdeeldheid, en onverdraagzaamheid. Krachtens hun aard zijn zij niet geschikt om als grondslag voor een universeel menselijke verbondenheid te dienen.

(wordt vervolgd)

³¹⁾ Dr. J. P. v. Praag, Poging tot plaatsbepaling, 1951, pag. 3; Mens en Wereld, jrg. 6, juni 1951, pag. 3.

³²⁾ Dr. J. P. v. Praag, Een poging tot plaatsbepaling, 1951, pag. 2. Zie ook Mens en Wereld, jrg. 6, juni 1951, pag. 3.

³³⁾ Nieuwe beginselverklaring, 1955, pag. 8-9.

Geestelijke Verzorging

RUBRIEK VOOR DE GEESTELIJKE RAADSLIEDEN
EN HUN MEDEWERKERS

11. WAAR WE NIET VERDER KUNNEN, BEGINT HET

Te indringend of te aarzelend?

„Waarom heeft men mij voor dit werk gevraagd? Ik zit zelf nog met alles in de knoop”, zegt A. En daartegenover B: „Ik ben te positief, mijn overtuiging draag ik over op mijn cliënt, ik kan niet counselen”.

Die laatste uitdrukking geeft te denken; het is een vakterm, waaraan wij in het algemeen nog niet kunnen tippen. Voor deskundig luisteren is, behalve voor de enkeling, die in dit opzicht een uitzonderlijke aanleg heeft, een grondige opleiding nodig. Die hebben wij nog niet. Ons „vak” moeten we met elkaar nog maken. Daarbij zullen we van andere terreinen kunnen leren, maar de uiteindelijke maatstaf bieden deze niet. Die ligt alleen in het eigen beginsel van ons werk: Geestelijke bijstand op grond van eerbiediging en levenswijsheid. Die wijsheid is altijd maar betrekkelijk; hoe verder iemand erin gevorderd is, des te beter beseft hij dit. Daarom verdienen bovengenoemde A en B al een begin van ons vertrouwen: ze kennen ieder hun speciale beperking.

Onze collega R, wiens probleem we vroeger hebben besproken, leed aan beide bezwaren tegelijk en hij is de enige niet. Hij begon te vlug met antwoorden, en later twijfelde hij aan zichzelf. Toch hebben we gezien, dat hij iets voor zijn cliënt betekende: Door, zowel in zijn overtuiging als in zijn onzekerheid, zichzelf voor de ander beschikbaar te stellen. Dat was zijn „menselijkheid”; met dit woord worden immers tegelijk onze zwakheden en onze bewogenheid aangeduid.

Menselijkheid is voor humanistisch geestelijke verzorging de eerste toetssteen. Maar deze dient door de geestelijk raadsman dan ook te worden aanvaard als de sfeer die het werk bepaalt en beperkt. Om zijn eigenschappen binnen dit gewoon-menselijke is hij uitgekozen, niet omdat hij enige techniek zou beheersen. Ook zijn verdere vorming in de geestelijke verzorging wordt geen vakwerk, het blijft beperkt tot verdieping van zijn dagelijkse mogelijkheden. Hij leert niet „counselen”, maar kan zich wel toeleggen op beter luisteren en begrijpen voordat hij spreekt. Medewerkers als bovengenoemde B en R kunnen zich afvragen: Wat is toch de oorzaak dat ik soms al met mijn antwoord kom, terwijl ik beter de ander gelegenheid had kunnen bieden, zijn eigen antwoord te vinden?

Ook zelf in de kou.

Door zulk een zelfonderzoek vinden we het gevaarlijke ogenblik, waar de cliënt (die we nu maar C blijven noemen) „het niet meer weet”. Hij komt uitgerekend om een antwoord, we kunnen hem toch niet in de kou laten staan? En dan zoeken we naar het meest waardevolle, dat we ooit gevonden hebben in de moeilijkste omstandigheden van onszelf of bij anderen. Maar meestal spreekt dit nu juist hem niet toe, of slechts gedeeltelijk, of hij doet later toch iets heel anders. Gelukkig: daaruit blijkt zijn zelfstandigheid; maar tevens, hoe weinig wij kunnen „helpen”. De raadsman die dit beseft, staat aan de grens van zijn kunnen, hij raakt in verlegenheid — met zijn cliënt.

Dat is ineens heel wat anders, dan raadgevingen te opperen terwijl we zelf buiten schot blijven. Juist waar onze onmacht blijkt, ervaren we de misère aan den lijve; niet als iets wat we misschien vroeger ook eens hebben doorgemaakt, maar op dit ogenblik; juist door de moeilijkheid van C. Zijn situatie heeft ook de onze blootgelegd. En hij wordt eindelijk erkend in de diepte van zijn probleem en van zijn onbereikbaarheid.

Betekent dit: „Het spijt me, ik kan niets voor u doen, ik weet het zelf nog niet”? Integendeel, het durven staan aan eigen grenzen brengt ons eindelijk vlak naast C, in eerbiediging van diens zelfstandigheid. En daarmee is het „geestelijke” punt in ons werk levend geworden.

Humanisme als werkelijkheid.

Zelfs het woord „overtuiging” is hiervoor niet toereikend. Onze eigen positie raakt in het geding, valt onder ons weg; zodat we onbeschermd komen te staan, kwetsbaar, zonder voetstuk.

Bovengenoemde A, die nog met alles in de knoop zit, zou reeds zo zich kunnen wagen in de wereld, en tegenover C. Nog vóórdat hij „eruit gekomen” is. Ook dat is humanisme, niet als een geloof dat ons zekerheid geeft en van anderen scheidt; maar als een gebeuren, een levensrichting die ons voor alles en allen openstelt. Zo mag B, die zichzelf „te positief” noemt, dit gerust voor C erkennen: „Ik heb helaas niet meer te bieden, u kunt het ook anders doen, in elk geval volg ik uw keus met diepe belangstelling”. In deze zelfkritiek en bescheidenheid van B komt zijn humaniteit naar voren; is dat niet het meest „positieve” van zijn „overtuiging”? Want geestelijk leven betekent: Persoonlijke confrontatie met de uiteindelijke vragen, zoals: Waarom doen we dit werk; heeft het voor mijzelf wel zin; en als ik het antwoord maar half weet, of niet zeker — wat dan? Zulke vragen werpen ons uit het raadmanschap terug op onze menselijke situatie, die even onmogelijk is als boeiend. En die we delen met allen, ook met C; hij wordt van „cliënt” tot medemens.

Zelf dragen — de ander vrij laten.

Al te dikwijls blijven we steken in onze functie. We menen daaraan verplicht te zijn, dat we C iets kunnen geven; dat we vaster in de schoenen staan dan hij. Juist daardoor komt menig raadsman aan het geestelijke — dat altijd hachelijk is en nooit vrijblijvend — niet toe. We helpen dan enkel in het praktische vlak; of onze geestelijke bijdrage is slechts het

doorgeven van een overtuiging op grond van vroegere ervaringen, die we op het moment zelf niet meer doorleven.

Zodra ik het leven echter opnieuw ernstig neem, en dus werkelijk onder ogen zie, hoe moeilijk het is een ander echt geestelijk te bereiken; en hoe weinig ik hem daartoe nog ken — wordt het me kortweg onmogelijk hem in dat diepere iets voor te schrijven. Dat wat mij zo belangrijk voorkomt, dien ik in de eerste plaats zelf te realiseren; zodra ik dat doe, kan ik de ander meer vrijlaten in zijn weg. Wat mij oppervlakkigheid toeschijnt, berust bij hem misschien op een diepgaande ervaring. Hoe zou dat zitten? Wat ken ik hem nog oppervlakkig; laat ik... luisteren! Belangstelling groeit, op grond van eerbiediging.

Dit is achteraf de grootste kans dat C iets aan mijn overtuiging hebben zal: Nu hem die niet meer als een visie wordt aangepraat, maar nu hij haar ontmoet in mijn innerlijk aanvaarden van eigen ontoereikendheid en in m'n meeleven dat hem aanvaardt in zijn eigen weg.

Een voorbeeld uit de praktijk.

Een vader (V) begint met onze geestelijk raadsman (R) te praten over z'n zoon (Z) die niet leren wil, hoewel hij het kan. R krijgt de indruk, dat V het zelf bederft, door uit eerzucht Z teveel onder druk te zetten. Voorzichtig, maar eerlijk zegt R tot V, waar het op staat. V weert dit af: „R moest zelf maar 's zo'n moeilijke jongen hebben”, en hij komt niet meer terug.

Nu behoeft R als geestelijk raadsman niet radicaal gefaald te hebben: Mits hij zich innerlijk niet boven V verheven voelde, en zo rechtstreeks geantwoord heeft uit gebrek aan techniek maar overigens in werkelijke toewijding. Hij kan er echter wel van leren: Zoals V niets bereikt met zijn zoon, heb ik te weinig bereikt met V, ik ben er eigenlijk even ongelukkig aan toe als hij. Hoe zou dat komen?

Dan kan het gebeuren, dat R bij een volgende cliënt al van tevoren z'n eigen gevaar en z'n onmacht beseft, en dat hij van daaruit liever zal verder luisteren, ook al meent hij al te weten waar de schoen wringt. Dus, stel dat 't weer zo'n vader-zoon-situatie is: V rustig verder laten vertellen. Wat hij eigenlijk graag van de jongen zou zien worden; waarom hij dat zo graag wil; tot welke deskundige instanties hij zich zou kunnen wenden; als dat niet helpt, hoe de leegte dan te vullen is; en wat hij in een bepaald maatschappelijk niveau belangrijk vindt; wat hij in 't leven 't meest belangrijk vindt; waarvóór leven we eigenlijk naar uw gevoel enz. Waarbij de eigen opvatting van R zo weinig mogelijk genoemd wordt, en nog minder aanbevolen.

Nu is de kans veel groter, dat V zelf aan de achtergronds-vragen toekomt en zichzelf gaat ontdekken. Maar laten we oppassen. Boven genoemde vragen zijn als toevallig voorbeeld bedoeld, niet als een vast lijstje. Het gesprek zal iedere keer verschillend uitvallen, afhankelijk vooral van V. Wanneer R daar een opzettelijke techniek van maakt, stelt hij zich weer superieur, en nu geraffineerder dan vroeger, in een schijnbaar vakmanschap. Dan liever zijn „eerlijk antwoord” van voorheen, in besef van eigen beperking.

In alle gevallen is beslissend, of R bereid is, zich te laten terugdringen

tot z'n zelfkritiek als mens; zodat hij naast C komt te staan, met evenveel eerbiediging als interesse.

Samenvatting.

Te onzeker òf te overtuigend zijn, behoeft geen doorslaggevend bezwaar te vormen tegen geestelijk raadmanschap; levenswijsheid en besef van eigen beperking komen er meer op aan; en de moed om zich hiermee beschikbaar te stellen.

Ons antwoord uit vroegere ervaring helpt de cliënt onvoldoende, maar juist dat we zo weinig kunnen helpen, legt onze eigen moeilijkheid bloot en brengt ons naast de ander.

Hier is humanisme meer dan enkel overtuiging: een realiseren van solidariteit en eerbiediging tussen de ander en ons, als beslissend geestelijk gebeuren.

Wie eigen zwakheid en twijfel bewust aanvaardt, kan een ander ook vrij laten en des te meer meeleven. Voor de cliënt biedt dit de gunstigste kans: Hij ontmoet het humanisme nu in ons als levende werkelijkheid. Een raadsman die teveel spreekt, kan door erkenning van zijn fout tot meer bescheiden luisteren komen. Maar eerlijk antwoorden is beter dan nagebootste techniek. Beslissend blijft het gehalte aan menselijkheid.

Kruyswijk.

ZIEKENBEZOEK

Hoewel het soms lijkt dat de belangstelling voor het ziekenbezoek ver-richt door ziekenbezoek(st)ers van het H.V. afneemt — zich in ieder geval nagenoeg niet uitbreidt — blijkt dit in de praktijk best mee te val-len. Als voorbeeld kunt u in dit nummer de jaarverslagen lezen van één van onze gemeenschappen over dit werk. Misschien is het voor veel gemeenschapsbesturen belangrijk om dit te weten en voor onze trouwe ziekenbezoeksters in het land een aansporing om dergelijke verslagen toch te blijven verzorgen. Men vindt deze verslagen niet zo belangrijk meer, elk jaar lijken het herhalingen van vroegere jaren, maar desondanks stellen wij er grote prijs op ze van u te mogen ontvangen.

Indien er een behoefte blijkt te bestaan aan een mooie, niet te kostbare felicitatiekaart zullen we trachten dit centraal te verzorgen. De prijs zal ongeveer 15 cent per stuk bedragen: bestellingen kunt u doen aan mevr. A. Treurniet-Wiersma, p/a Oudegracht 152, Utrecht.

VERSLAG OVER HET ZIEKENBEZOEK IN 1961 VAN DE GEMEENSCHAP ZWOLLE

In 1961 werden 18 zieken regelmatig bezocht. Negen van deze zieken (waarvan 5 geen leden van onze gemeenschap) werden verpleegd en bezocht in het Sophia Ziekenhuis alhier.

Voorts werd 1 onzer leden opgenomen in het R.K. Ziekenhuis alhier en met toestemming van de directie buiten de bezoeken regelmatig bezocht. 5 thuis verblijvende zieken, alsook 2 chronische patiënten werden regelmatig bezocht. Met 1 onzer leden, opgenomen in het Groninger Diaconessenhuis, werd gedurende haar verblijf aldaar schriftelijk contact onderhouden.

Ook werd tot haar overlijden regelmatig bezoek gebracht aan een zieke (geen lid) wonend in het Gemeentelijk Verzorgingshuis, later verblijf houdend in verpleeghuis Scheffer.

In juli 1961 werd een huisgenoot van een lid ontslagen uit het sanatorium te Hellendoorn. Gedurende zijn verpleegtijd aldaar werden attenties in de één of andere vorm, door de familieleden namens de gemeenschap Zwolle regelmatig overgebracht.

Uit de zieken- en bejaardenkas werden met Pasen aan 9, met Pinksteren aan 5 en met Kerstmis aan 11 personen kleine attenties bewezen, alsook bij enkele andere gelegenheden (thuiskomst ziekenhuis of derg.).

2 patiënten van buiten de stad verbleven slechts kort in het Sophia Ziekenhuis, zodat ze bij de komst van de ziekenbezoekster reeds vertrokken bleken te zijn. Ze werden nadien schriftelijk benaderd.

Een patiënt (niet lid) te Kampen werd tot zijn overlijden eind 1961 voor en na bezocht door de voorzitter onzer gemeenschap.

De mannelijke zieken werden als regel door de heer Gillot bezocht.

De vrouwelijke zieken werden als regel door mevr. Nijenhuis-Wolters bezocht.

In vakanties werd mevr. Rudelsheim-Hamer bereid gevonden de leiding van het ziekenbezoek waar te nemen. Op de bereidwilligheid van de overige ziekenbezoeksters in de gemeenschap behoefde geen beroep te worden gedaan.

Wel werd mej. mr. H. G. Veth, ziekenbezoekster van de gemeenschap Almelo na voorafgaand schriftelijk contact bereid gevonden een lid van de gemeenschap Zwolle dat in revalidatiecentrum Eugheria verpleegd wordt regelmatig te bezoeken.

De vergadering van zieken- en bejaardenbezoeksters op 23 november te Utrecht gehouden, werd bezocht door de dames Rudelsheim en Nijenhuis.

De leidster van het ziekenbezoek,

B. G. Nijenhuis-Wolters.

BEJAARDENBEZOEK

In de praktijk is gebleken dat vele actieve ziekenbezoek(st)ers door gebrek aan voldoende arbeidsterrein in ziekeninrichtingen o.a. contact-bezoeken brengen aan bejaarden. Hoewel wij aan de andere kant hebben mogen vaststellen dat daar waar mogelijkheden zijn het ziekenbezoek centraal staat, zijn we toch verheugd dat er dus een nieuw werkterrein bij is gekomen dat weer bijzondere aandacht verdient Het leek ons daarom gewenst een speciale rubriek in Kader te openen onder de titel — bejaardenbezoek — om daar vele problemen die betrekking hebben op ons werk met de bejaarde mens te bespreken. Met dit onderwerp werd reeds een begin gemaakt doordat de landelijke najaarsconferentie van ziekenbezoekers in november 1961 in dit teken werd geplaatst *).

Bij het bejaardenbezoek gelden ongeveer dezelfde voorwaarden als die bij het gewone ziekenbezoek, alleen komen er weer vele nieuwe problemen bij. Verder hebben we de indruk dat het bejaardenwerk zich zeer snel uit zal breiden aangezien het veel minder praktische moeilijkheden ondervindt bij het zoeken van werkterrein. In de ziekeninrichtingen heerst dag en nacht een zeer druk leven — tientallen artsen, assistenten, verpleegsters in velerlei rangen en niet te vergeten de directieleden houden zich bezig met de patiënten. Verder worden de meeste zieken overstromd door familiebezoekers en hebben de godsdienstige geestelijke verzorgers al jaren lang hun vaste positie in het ziekenhuisleven. Tegen een nieuwe invasie van ziekenbezoeksters van humanistische zijde — „nog meer mensen over de vloer” — staat men ongeacht hun goede bedoeling dus meestal sceptisch. Inzicht en een positieve instelling t.a.v. onze werkelijke bedoeling met dit werk zal slechts langzaam groeien en daar moeten we dus rekening mee houden.

Bij directies van bejaardentehuizen ondervinden we overal een geheel andere ontvangst. Daar verloopt het dagelijks leven meestal zeer rustig, de mensen blijven er wonen — dit ook in tegenstelling tot de ziekenhuizen waar de patiënten zo kort mogelijk blijven — en meestal kan men niet spreken van een stroom van bezoekers. Integendeel — naarmate een bejaarde langer in een bejaardentehuis woont neemt het aantal bezoekers af. Dit is zeer begrijpelijk door verschillende oorzaken: Bij de intree in een bejaardentehuis/centrum leven kinderen en kleinkinderen in de eerste plaats nog intens mee met ouders of grootouders en pogen door hun bezoeken de overgang van de vroegere eigen omgeving naar dit tehuis wat gemakkelijker te maken. Langzamerhand gaat het nieuwe er af, de bejaarde went al wat aan het nieuwe leven, moeder/vader heeft geen directe verzorging meer nodig omdat anderen dit hebben overgenomen, het persoonlijke leven vraagt zoveel nieuwe belangstelling en de bezoeken worden minder frequent. Eigen zonen en vooral dochters blijven nog wel komen (ervan uitgaande dat men kinderen heeft!!!) maar kleinkinderen en verdere familieleden of kennissen komen steeds minder talrijk. Valide bejaarden kunnen in het begin zelf nog veel contacten met de buitenwereld aanhouden maar naarmate ze ouder worden wordt dat steeds minder. Vele bejaarden in tehuizen vervreemden langzamerhand van de

*) Zie het verslag van die bijeenkomst in het vorige nummer van „Kader”.

gewone wereld en vereenzamen meer en meer. Een directeur van een groot gemeentelijk bejaardenhuis vertelde dat hij op zijn jaarlijkse vakantiereisje een lijstje meeneemt van namen van bewoners van zijn tehuis die dan post van hem krijgen. Dit betekent voor deze mensen de enige keer in het jaar dat de post voor hen iets brengt en daar zijn ze kinderlijk dankbaar voor. Deze directeur, die zelf godsdienstig was, ging van het standpunt uit dat ieder persoonlijk contact dat wij als H.V. met een bewoner van het bejaardentehuis tot stand zouden kunnen brengen een winst zou betekenen. En deze zelfde ervaring ondervinden we elders ook. Wat geldt voor bewoners van bejaardencentra gaat ten dele ook op voor thuiswonende bejaarden. Naarmate de leeftijd stijgt — en dus o.a. de verplaatsingsmogelijkheden afnemen — stijgt het gevoel van verveling en van eenzaamheid.

In het volgend nummer zullen we ons verder bezig houden met onze taken t.a.v. de bejaarde mens.

A. Treurniet-Wiersma.

VERSLAG OVER HET BEJAARDENWERK IN 1961 VAN DE GEMEENSCHAP ZWOLLE

Het jaarverslag over 1960 inzake het bejaardenwerk eindigde met de zin: „Wij hopen in de komende periode het bejaardenwerk nader onder de loep te nemen”. Helaas is dit gebleken een vrome wens te zijn. De bejaardencommissie kon door allerlei omstandigheden slechts ten dele werkzaam zijn. Het gevolg was, dat de werkzaamheden in hoofdzaak moesten geschieden door één der leden. Dat hierin geen verbetering werd gebracht in de afgelopen periode vond deels zijn oorzaak in de moeilijkheden in onze gemeenschap, die naar we hopen in 1962 overwonnen zullen zijn.

Evenals het vorig jaar werd aan de leden van 70 jaar en ouder een attentie gestuurd op hun verjaardag in de vorm van een bloemetje, fruit, rokerij of een telegram. Dit was het geval met 23 leden. Bij een twaalfstal ging onze attentie vergezeld van een bezoekje.

Er werd een 25-tal bezoeken afgelegd aan bejaarden, die in het verleden hadden laten blijken, zoiets op prijs te stellen. In de loop der tijden is meer dan eens de aandacht op het bejaardenbezoek gevestigd in de Brandaris, zodat ieder, die hiervoor in de termen wilde vallen de weg wist. Ook buiten de kring van de leden werden — op verzoek — enkele bejaarden bezocht en wel in het Gemeentelijk verzorgingshuis. Gezien het gebrek aan resultaat in deze gevallen zijn deze bezoeken gestaakt. Een der vrouwelijke inwoners werd vrij geregeld bezocht, zowel door een bejaarden- als door de ziekenbezoekster, totdat de dood ook aan dit bezoek een einde maakte. Inmiddels is ons door de Dienst van Sociale Zaken mededeling gedaan van de benoeming van een nieuwe huismeester, zodat wij na kennismaking met deze functionaris, zeker zullen trachten contact in voorkomende gevallen weer op te nemen. Ook kennismaking met de reeds benoemde directrice van het in het voorjaar te openen tehuis „De Kievitsbloem” van de Stichting Huisvesting Bejaarden staat op het programma van zieken- en bejaardencommissie.

De bejaarden van 65-70 jaar zijn in zoverre in onze aandacht betrokken, dat zijn vanaf het voorjaar op hun verjaardag een felicitatiekaart ontvangen; dit is in 7 gevallen geschied.

Gedurende de verslagperiode kwamen de bejaarden en ziekenbezoeksters 1 maal bijeen. Men was het er na enig wikken en wegen over eens, dat het geen aanbeveling verdiende de 65-70-jarigen in een speciale actie te betrekken, temeer waar in het jaar 1960 al gebleken was, dat de pogingen om iets *speciaal* voor bejaarden te organiseren niet *algemeen* de instemming had. In onze gemeenschap is dan ook tot nu toe geen uitvoering gegeven aan het idee, een bejaardenuitstapje te maken naar De Hoge Veluwe. (Misschien een activiteit voor *alle* leeftijden in onze gemeenschap in het komende jaar?).

De kosten verbonden aan het bejaarden- (en zieken)werk werden bestreden uit vrijwillige bijdragen van leden en niet-leden.

Vermeld dient nog te worden dat ondergetekende met de ziekenbezoekster mevr. Nijenhuis-Wolters deelnam aan de landelijke bijeenkomst op 23 november te Utrecht, welke deze keer meer in het bijzonder in het teken stond van het bejaardenwerk.

Wij zijn ons ervan bewust, dat ons werk het afgelopen jaar door verschillende omstandigheden niet tot volle ontplooiing is gekomen. Anderzijds zijn we er dankbaar voor, dat velen ons door hun bijdragen in de gelegenheid stelden het medeleven van het Verbond te betuigen op voor zijn leden bijzondere dagen.

Moge 1962 een verdere uitbouw van dit aspect van onze gemeenschap te zien geven. Wij zijn vol goede moed!

G. W. G. Rudelsheim-Hamer.

ZIE, DAT KAN OOK!

Kortgeleden vond hier in Hengelo een huwelijk plaats, waar door een geestelijk raadsman van het Verbond, de gehuwden werden toegesproken. Dat, dat ook, kan. Dat ook op deze, voor de gehuwden zo belangrijke dag, een humanist zijn visie geeft over het huwelijk, kan voor de betrokkenen van groot belang zijn.

Het toont aan dat humanisten wel degelijk de mogelijkheid hebben aan het huwelijk een wijding te geven in overeenstemming met hun levensopvatting.

Waarom wij hier melding van maken?

Het is iets bijzonders.

Tot nu toe waren wij slechts vertegenwoordigd als er droefenis was in een gezin. Niet dat wij dit niet van groot belang achten. Ook op dit gebied schieten wij zelfs nog veel te kort.

Wij willen de beide uitingen van humanistisch medeleven niet met elkaar vergelijken.

Wij willen alleen maar zeggen. Zie dat kan ook! Misschien dat het navolging heeft.

G.V.

(Overgenomen uit het blad „De Gemeenschap”).